

Franckesche Stiftungen zu Halle

Hugonis Grotii De Jure Belli ac Pacis Libri Tres

Grotius, Hugo

Jenae, 1680

CAPUT XV.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-188571](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-188571)

CAPUT XV.

De foederibus & fponfionibus.

- I. Publicæ conventiones quæ.
- II. Dividuntur in fœdera, sponſiones, pactiones alias.
- III. Fœderum & ſponſionum diſcrimen, & in quid ſponſiones obligent.
- IV. Reſecta diviſio fœderum quam Menippus fecit.
- V. Fœderum diviſio in ea, quæ idem ſtatunt cum jure naturæ: & unde id natum:
- VI. Et ea quæ aliquid adjiciunt: quæ ſunt æqualia;
- VII. Aut inæqualia, quæ rurſum divi-
duntur.
- VIII. Fœdera cum his qui alieni ſunt à
vera religione licita eſſe jure naturæ:
- IX. Nec univerſaliter prohiberi lege
Hebrea;

- X. *Nec Christiana.*
 XI. *Cantiones circa talia fœdera.*
 XII. *Christianos omnes obligatos ad fœdus ineundum adversus hostes Christianismi.*
 XIII. *Si plures fœderatorum bellum gerant, cui potius opem ferri oporteat distinctionibus explicatur.*
 XIV. *An tacite renovatum censeatur fœdus.* (liberet.)
 XV. *An partis alicuius perfidia alteram*
 XVI. *In quid teneantur sponsores si sponso improbetur, ubi de Caudina spon-
 sione.*
 XVII. *An sponsio non improbata obliget ex notitia & silentio, distinctionibus explicatur, ubi de sponsione Lucetana.*

I. **C**onventiones Ulpianus divisiſit in publicas & privatas: & publicam expoſuit, non, ut quidam putant definitione, ſed exemplis additis, *quæ fit per pacem, quod primum ꝛ exemplum eſt: quoties inter ſe duces belli quædam paſcuntur*; ꝛꝛ quod ſecundum. Publicas ergo conventiones eas intelligit, quæ, niſi jure imperii majoris aut minoris, fieri nequeunt, quæ nota differunt non tantum à contractibus privatorum, ſed & à contractibus regum circa negotia privata. Qvanquam ex privatis quoque belli cauſa naſci ſolet, frequen-
tius tamen ex publicis. Ideo, poſtquam de conventionibus generaliter à nobis tractata ſunt ſatis multa, quædam addenda ſunt, quæ ad excellentiorem hanc ſpeciem pertineant.

II. Publicas has conventiones, quas Græci *συνθήκας* vocant, dividere
possumus in fœdera, sponſiones, pactiones alias.

¶ *Fœdera, sponſiones, pactiones alias*) Has conventionum ſpecies deſcribit M. Varro apud *Bodm. de Rep. Lib. 3. cap. 6. in princ.* *Fœdus* eſt publica populorum principumve inter ipſos conventio in perpetuum concepta. *Sponſio* Ducum Legatorumve pactum conventum ſine populi juſſu, cujus exitus & conditiones à Principiſus populisve pendent, ut rata irritave ſint promiſſa. *Pactio* principum populorumve conditio temporaria, quæ ſæpius Magiſtratum aut Ducum poteſtate permittitur, qui ad breve tempus differre, aut pactis aliquot dierum induciis ſuſtinere bella ſuo jure poliunt. *add. ſpſe Grov. in §. ſeqq.*

III. 1. De foederum & sponſionum discrimine adiri poteſt Livius libro

Zz 3

IX, ubi

† 2. 3. c. 20.
§. 2.

Lib. XXIV.

† L. III. c. 20.
§. 2. seqq.

IX. ubi recte nos docet, foedera esse, quae sunt iussu summae potestatis, & in quibus ipse populus irae divinae obstringitur, si minus stetur dictis. Ea apud Romanos peragi per feciales solebant addito patre patrato. Sponsio autem est, ubi hi, qui a potestate summa mandatum ejus rei non habent, aliquid promittunt, quod illam proprie tangit. Apud Sallustium legimus: *Senatus, uti par erat, decrevit, suo suiq; populi iussu nullum potuisse foedus fieri.* Hieronymus Syracusarum rex cum Annibale, ut narrat Livius, societatem fecerat: at postea Carthaginem misit ad foedus ex societate faciendum. Quare * quod apud Senecam patrem est: *Imperator foedus percussit, videtur populus percussisse Romanus, & foedere continetur:* ad antiquos eos pertinet, qui speciale ejus rei mandatum acceperant. At * in regnis † regum est foedus facere. Eumides Supplicibus:

τόνδε δ' ὁμῶντας ἔρεων
Ἀδραστον. ἔρ' οὐκ ἔμελλε πύραν ὦν
πύσης, ἵπ' ἐρ' ἡδ' ἀνὰ δαυαῖδον ὀρκωτομέν.

Adrastum hunc opus

Jurare: namq; is jus habet regni potens

Ut civitatem foedere obstringat suo.

Legendum enim ibi, ut diximus, ὀρκωτομέν, non ὀρκωτομέν.

Quod apud Senecam patrem est) Contr. IV, 29.

In regnis regum est foedus facere) Servius ad illud II. Aeneidos:

Servataq; serves

Troja fidem;

Quia, quod rex promittit, videtur res publica promittere. Et ubi Aeneas: singulari certamine pugnaturus prius cum Latino foedus facit: Turnum, ait, non inducit jurantem, quia praesente rege non habet potestatem.

Per feciales solebant, addito patre patrato) Formulam foederis, inter Albanos & Romanos, ratione imperii & subjectionis initi, cujus vetustioremem memoriam non extare Livius asserit, videmus apud Eundem l. 1. A. U. C. cap. 234. Fecialis Regem Tullum ita rogavit: Jubesne me Rex cum patre patrato populi Albani foedus ferire? jubente Regē sagmina inquit te Rex posco, Rex ait, pura tollito, fecialis ex arce graminis herbam purant attulit, postea Regem interrogavit, Rex, facisne me tu Regium nantium populique Romani Quiritium, vasa, comitesque meos? Rex respondi, quod sine fraude mea populique Romani Quiritium fiat, facio. Fecialis erat Marcus Valerius, patrem patratorum sp. Fufium fecit. Verbera caput capillosque tangens pater patratus ad iusjurandum patrandum, id est sancendum, sic foedus, multisque id verbis, quae longo effata carmine non operae est referre, peragit. Legibus deinde recitatis, audi, inquit, Juppiter, audi pater patre populi Albani, audi tu populus Albanus, ut illa palam prima postremave ex illis tabulis cerave recitata sunt sine dolo malo, (add. seq. c. §. 1. n. 2.) utique ea hic hodie rectissime intellecta sunt, illis legibus populus Romanus prior non defecit, si prior defecit publico consilio, dolo malo, tu illo die Juppiter populum Romanum sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes, pollesque, ubi id dixit, porcum saxo silice percussit. Aliud exemplum occurrit apud Liv. lib. 10. secund.

§. 3. n. i. a). ^{††}ad huc dicimus.
quod propter hoc adeo adverti, nam
per quod foedera differant in eo a
pacificationibus, quod foedera om-
nia inestant de mutuis auxiliis
foedera a. non reverendi proprie
sunt pacificationes, omnia foedera
pacificationem præsupponit, sed
non omnis pacificatio necessitate fo-

6. ††
8

§. 3. n. 2. a) sed am sub. formam
de pignori pignus est. qui in fidei
reg. residet. et jura pignori admittit
hab.

§. 4. affodantur partes sunt artium
li et dei gaudem vel publici l. 2
qui in notitiam omnium veni-
unt vel laicis hoc est qui inter
paucentes eorum ministros folum
agitantur. 2. 2. c. 22. §. 9.

bell. Punic. cap. 43. Feciales quum in Africam ad fœdus faciendum ire iuberentur, ipsis postulantibus S. C. in hæc verba factum est, ut privos lapides silices, privasque verbenas secum ferrent, uti Prætor Romanus iis imperaret, ut fœdus ferirent, sibi illi Prætores sagmina poscerent, herbæ id genus ex arce sumtum dari fecialibus solet.

2. Sicut autem magistratus populum non obligant, ita nec minor pars populi: quod pro Romanis est adversus Gallos Senonas: nam major pars populi erat apud Dictatorem Camillum. bifariam autem, ut apud Gellium est, cum populo agi non potest.

3. Sed ubi, qui jus populi non habent, de eo, quod populi est, spon-
derunt, videamus in quid teneantur. Putet forte aliquis, hoc casu spon-
deres fidem liberaſſe, si operam omnem dedissent, ut id, quod spon-
deret, fieret, secundum ea, quæ de promisso tertii facto supra † diximus: sed nego-
tium huius, cui contractus inest, natura obligationem multo strictiorem deſide-
rat. Nam qui contrahendo aliquid de suo dat aut promittit, is vicissim præ-
stari re ipsa sibi aliquid vult: unde & jure civili, quod facti alieni promissiones
repudiat, promissio tamen ratam rem haberi ad id, quod interest, obstringit.

IV. Fœdera Menippus, regis Antiochi ad Romanos Legatus, referente
* Livio, magis ex usu suo, quam ex præscripto artis, ita divisit, ut diceret,
tria esse eorum fœderum, quæ inter se paciscerentur reges civitatesque, gene-
ra, unum, cum bello victis dicerentur leges, quo in genere quid victum ha-
bere, quo mulctari eum vellet, victoris esse arbitrium: alterum, cum pares
bello æquo fœdere in pacem atque amicitiam venirent. tunc repeti reddique
per conventionem res, & si quarum turbata bello possessio sit, eas aut ex for-
mula juris antiqui, aut ex partis utriusque commodo componi: tertium esse
genus, cum, qui hostes nunquam fuerint, ad amicitiam sociali fœdere inter
se jungendam coeant: quos nec dicere leges, nec accipere.

Livio) Adde Diodorum Siculum Exc. leg. IV.

V. 1. At nobis accuratius instituenda partitio est, ut primum dicamus,
fœdera alia idem constituere, quod juris est naturalis, alia aliquid ei adicere.
Prioris generis fœdera non tantum fieri solent inter hostes, qui à bello disce-
dunt, sed olim & fiebant sæpe, & aliquo modo erant necessaria inter eos, qui
ante nihil contraxissent. id inde ortum, quod regula illa juris †† naturalis,
cognitionem inter homines quandam esse à natura, ac proinde nefas esse al-
terum ab altero lædi, ut olim ante diluvium, ita rursus aliquo post diluvium
tempore malis moribus esset oblitterata, * ita ut latrocinari & prædas agere in
externos † nullo bello indicto pro licito haberetur: quod Σκιδισμὸν vocat
Epiphanius.

Ita ut latrocinari & prædas agere in externos, nullo bello indicto, pro licito
haberetur) Cæsar de Germanis: Latrocinia nullam habent infamiam, quæ ex-

ita

major x. pars
habet restorem
magis cap. 5. h.
deh. 5. 14.

Puffend. 1. 8. c. 3. 33. 34.

† L. II. c. XI.
§. XXII.

§. 3. Inst. de in-
util. Stip. L. 2.
L. 13. L. 18. L.
19. Rem. rat.
hab.

Lib. XXXIV.

Puffend. 1. 2. c. 2. 3. 10.

† L. 3. D. de
J. & J.

nam per quoniam
hostes habent
tur & hinc m.

† L. II. c. III. q. 1.
§. 15. c. VI. §. 1. de
14. n. 2. c. X. §. 1. in

9. n. 1. L. 3. c. 1. de
3. §. 1. c. 9. 2. 1. 1. 1.

§. 16. C. de
17. 1. 1. 1. 1.

tra fines cuiusq. civitatis sunt. Accedit testis Tacitus de moribus Germaniar., & Saxo libro XIV. & alibi. Idem de Tyrrenis scriptum est Servio ad IIX. & X. Aeneidos, & de aliis gentibus ad primum Aeneidos. Diodoro Siculo de Lusitanis: quicum Plutarchus consentit Mario: τὸ ληστειὸν ἔπαι' τότε τ' ἱερῶν ἐχρὶ καὶ ἱερῶν ἡγεμονῶν. ad id tempus Hispanis latrocinari inter pulcherrima habebatur. Simile est quod Judæi damnum datum ei, qui nec Judæus sit, nec Judæis foederatus, sarcindum negant.

L. ult. D. de
Collegiis.
Lib. XLIII.

3. 2. 1. p. 341

† L. 5. §. 2. D.
de Capt. &
postlim. L. 6.
h. t.

2. Hinc illa * apud Homerum, an prædones estis? amica interrogatio, * cuius & Thucydides meminit, & in Solonis lege veteri collegia τῶν λησίων ἐργαζομένων: quippe, ut Justinus ait, ad Tarquinii tempora latrocinium maris gloria habebatur: & illud in Romano jure, ut si cum gente aliqua neque amicitiam, neque hospitium, neque foedus amicitiae causa factam habeatur, hi hostes quidem non sint: quod autem ex Romano ad eas pervenerat, illorum fiat, & liber homo Romanus ab eis captus servus fiat. idemque si quis inde ad Romanos perveniat: & hoc quoque casu postliminium † detur. Sic Corcyrenses olim ante belli Peloponnesiaci tempora hostes Atheniensium non erant, sed nec pacem cum illis, nec inducias habebant, ut ex oratione Corinthiorum apud Thucydidem apparet. De Boccho Sallustius: nobis neq. bello neq. pace cognitus. Hinc in barbaros prædam exercere laudatum Aristoteli, & ipsa vox hostis veteri Latine nihil, nisi externum significabat.

Apud Homerum) Odyssæ γ. ubi Scholiastes οὐκ ἄδοξον ἢ ὁδοῦ τοῖς παλαιοῖς τὸ ληστειὸν, ἀλλ' εὐδοξον, Latrocinari apud antiquos non tantum infamia carebat, sed in super gloriosum ducebatur.

Cujus & Thucydides meminit) Libro I. additque οὐκ ἔχοντες πᾶσι αἰσῶνι τὰ τὰ τὰ ἐργα, Φέροντες δὲ τε καὶ δόξης μᾶλλον: nondum infamiam habebat id vitæ genus, quin potius laudi tribuitur.

L. 2. c. 2. §. 16.
seqq.
Liv. I. XLI.

3. Sub hoc genere comprehendo & foedera, quibus cavetur, ut utriusque jus hospitii, ut jus commercii sit, quatenus ista sub jure naturali veniunt, quæ de re egimus alibi. Utitur hoc discrimine Arco in oratione ad Achæos apud Livium, ubi non de societate ait quæri, sed de commercio præbendi repetendique juris: nempe ne servis Macedonum apud se perfugium esset. Hoc genus totum conventionum Græci stricte εἰρηνικῶν vocant, & opponunt ἀνευδαί, ut tum alibi videre est, tum in oratione Andocidii de pace cum Lacedæmonis.

VII. Conventions, quæ juri naturæ aliquid adjiciunt, aut æquales sunt, aut inæquales. * Æquales sunt, quæ utrimque eodem modo se habent, αἰσῶν καὶ κοινῶς ἐν ἀμφοτέροις ἔχουσι, ut Isocrates in Panegyrico loquitur: quo illud Virgilii pertinet:

Liv. I. 1. A. U.
C. cap. 13.

Nec mihi regna peto, paribus sed legibus a nobis
Invietae gentes æterna in fœdera mittam.

Græci

S. S. N. 3. A gas m'apostola p'asta.
da juze de b'nag'ia non appias.
admittendo. yaleo autum inter anglos
et yellos a tempore (non velli ob:
servatum fuit inter anglos et
belgas iam pare
sae vitium

S. 6. n. 2. a) tale pactum est,
inter reges Dania et Suevia de Pa-
tenti in Suevia regi forendis.
quod pactum n. inter Danos et
Belgas est.

S. 6. n. 3. b) Societas n. S. 6. n. 3. c) hoc erat in pauci-
viciis fuit foedera, inter Imperatorem Brunswicensem regem
ratorem et regem Hispania, dantega galia ad 49. qui de
Belgas. Electorem Brandenburg, qui Electori Brandeb. maxime in
ad in. Ratis. Caput. iunctura actus referenda galy
huc duo dea nobili foeder.

S. 6. n. 3. c) foeder inter aegla. actione helveticorum Caes.
et Belgas de non recipiendis rum. qui non ingessit in
rebellibus aut aliis modo hostibus. sed Hadrum censu:
aut n. iam admissi sunt tradendo nam antiquam confederatione
cuius necessarium exemplum ad. alteram Belgam fu-
82. fuit in ditione equitum Armam
strongii cui Elector Brandenburg. darationem quam fepem pro
cas. tunc tempore in Belgia ager. vicia idem non corrumpt
prodians d. fore ad fidi exp. nam reg. sed fepem de
rat hostes fuit accepto traditio. nam prouinciam archie
hucis archie dicit Elector. fatis. confederationem
ab ga uigi. fatis. in fuis.
deu. fepem uigi. maian

S. 7. n. 1. a) Conf. 2. n. c. s. 8.
2. vocatur committes pro-
fectus sui res Hispania et pro-
fectus sexagium regisiam in
dant magnam et ut per
indecidit comites archie
tationem hoc in fuma. qui
rajedati rihre Dantes, qui

Græci istas vocant modo *συνθήκας* simpliciter, modo *συνθήκας ὁπλίστικας* ὁμοίᾳ ut apud Appianum & Xenophontem videre est: has magis proprie *συνθήκας*, & quatenus minus dignos respiciunt, *παρατάγματα*, aut *συνθήκας ἐκ τῶν παρατάγμάτων*, quas Demosthenes in oratione de Rhodiorum libertate fugiendas ait his, qui libertatem amant, quia ad servitutem accedant proxime.

L. I. c. III. §.

XXI. n. 10.

Æquales sunt) Sic Plinius Parthos ait cum Scythis ex æquo degere. Pompejus apud Lucanum de eadem Parthorum gente:

--- Solus

Ex æquo me Parthus adit.

2. Utriusque modi fœdera aut pacis, aut societatis alicujus sunt causa. *Æqualia* pacis, ut quæ de restituendis captivis, rebus captis & ad securitatem conveniri solent. quæ de re agendum erit infra † in belli effectibus & confectaneis. *Æqualia* societatis, aut ad commercia pertinent, aut ad belli communivitatem, aut ad res alias. *Æquales* de commerciis pactiones variæ esse possunt, puta utrinque ne vectigal ullum solvatur, quod in vetere erat fœdere Romanorum a Charthaginensium, excepto eo, quod scribæ & præconi dabatur, aut ne majus solvatur, quam in præsens, aut ad certam quantitatem.

† L. III. c. 3.

seqq.

3. Sic & in bellica societate ut auxilia præstentur paria equitum, peditem, navium, sive ad omne bellum, quod Græci *Συμμαχίαν*, vocant, & explicat Thucydides τὰς αὐτὰς ἐχθρὰς καὶ φίλους νομίζειν, eosdem hostes & amicos habere: quod & apud Livium sæpe reperias, sive ad tuendos fines duntaxat, quod *ἑπιστασίαν*, sive ad certum bellum, aut in certos hostes, aut in omnes quidem, sed exceptis sociis, ut in fœdere inter Pœnos & Macedonas, quod apud Polybium est: quomodo & Rhodii Antigono & Demetrio per fœdus auxilia promiserunt in hostes quosvis, excepto Ptolemæo. Potest, ut diximus, æquale fœdus & ad res alias pertinere, * ut ne in confinio alterius alter arces habeat, ne subditos alterius alter defendat, ne iter alterius hosti præbeat.

Plut. Demetrio.]

Συμμαχίαν vocant) veteres *ἐμειχίαν*. Zosimus L. V.

Ut ne in confinio alterius alter arces habeat) Exemplum vide apud Procopium Perficorum I.

† L. III. c. HL

§. 4. c. XV. §. 6.

VII. 1. Ex æqualibus, qualia sint inæqualia, † facile est intelligi. Promittuntur autem inæqualia aut ex parte digniori, aut ex minus digna. Ex parte digniori, ut si quis auxilia promittat, nec restipuletur, aut majora promittat: ex parte indigniori inæqualia, aut, ut Isocrates dicto Panegyrico loquitur, τὰ τῶν ἐπείρας ἐλαττωτέρᾳ τῶν δίκαιον, sunt ea, quæ diximus, *παρατάγματα*, aut *ὁπλίστικα* vocari. Et hæc ipsa aut cum imminutione sunt imperii, aut sine ejus imminutione.

A 22

2. Cum

L. II. c. XVI. §.
XIV.

† L. III. c. IV.
§. 12. c. XI. §. 9.
14. seqq.
c. XX. §. 49.
seq.

L. I. c. III. §.
XXI. L. II. c.
XIII. §. 2. n. 2.

2. Cum imminutione imperii, ut in secundo fœdere Carthaginensium cum Romanis, ne cui Carthaginenses bellum facerent injussu populi Romani. Ab eo tempore, ut Appianus loquitur, *Καρχηδωνίοι Ρωμαίοις Πόλεμον ἐκάρτοσαν*, Carthaginenses Romanis ex fœdere morem gerebant. Potest addi huic generi deditio conditionata, nisi quod illa non imminutionem, sed translationem totius imperii continet, quæ de re diximus † alibi. Talem autem conventionem fœderis nomine & alibi Livius appellat, ut libro IX. *Teates Apuli impetraverunt ut fœdus daretur, neq; ut equo tamen fœdere, sed ut in ditione populi Romani essent.*

3. Sine imminutione imperii onera aut transitoria sunt aut manentia. Transitoria, de solvendo stipendio, de mœnibus diruendis, ut locis quibusdam decedatur; ut dentur obsides, elephantia, naves. Manentia, ut de imperio ac majestate comiter colenda, cujus fœderis quæ sit vis alibi diximus. Huic proximum est ut hostes & amici habeantur quos velit partium altera: ne cui exercitui, cui cum altero bellum sit, per fines transitus commeatusve denetur. Tum illa minora, ne arces certis locis ædificare, ne exercitum ducere, ne naves habere ultra numerum definitum, ne urbem condere, ne navigare, ne militem certis locis conscribere liceat, ne socios oppugnare, ne commeatu hostes juvare, ne recipere eos, qui aliunde eveniunt, ut fœdera prius facta cum aliis dirimantur: quorum omnium exempla apud Polybium, Livium & alios videre est.

4. Solent autem fœdera inæqualia contrahi, non tantum inter viatores & victos, ut Menippus censebat, sed & inter potentiores & impotentiores, etiam qui bello inter se experti non sunt.

IX. De fœderibus frequens est quaestio, licetne ineantur cum his, qui à vera religione alieni sunt: quæ res in jure naturæ dubitationem non habet, nam id jus ita omnibus hominibus commune est, ut religionis discrimen non admittat. Sed de jure divino quaeritur, ex quo hanc quaestionem trahant non Theologi tantum, sed & Jurisconsultorum nonnulli, inter quos Oldradus & Decianus.

Non Theologi tantum) puta Antoninus, Cajetanus, Toletus, Molina, Valdesius, Malderus.

IX. 1. Videamus primum de jure divino veteri, acturi deinde de novo. Fœdus non nocendi causa cum alienis à religione contrahere ante Moïse legem licuit. Exemplum est in fœdere Jacobi cum Labane: ut jam de Abimeleco nihil dicam, quando non satis constat eum fuisse idololatram. Neque id lex per Moïsem data mutavit. Exemplum sint Aegyptii, haud dubie tunc idolatræ. Hos tamen averfari vetantur Hebræi. Excipiendi sunt populi septem divina sententia damnati, † cujus sententiæ executores erant delegati Israelitæ, nam his, in idololatria persistentibus, & imperium detrectantibus,

Gen. XXXI.

44.

Dev. XXIII, 7.

† L. I. c. II. §. 2.
n. 1.

Reinsing. 13. 4. 2
n. 31. 1. 13

Th. 2, 2. q. 10.
art. 10. Oldr.
conf. 71. De-
cif. III. conf.
20.

h. hoc non est
fœdus sed pa-

utraque sua integra retinet, et confecta.
ratio potestatis in certam promissionem
aquis ferendi in ea continetur, alia
nam proximam gradum ad subjecti
orem partis p[er]mittendi iniqua con-
sideratio, continet n. imbecillitas.
in confessionem, quod s[er]vato eligendi
de dignitate dabitur 2. i. c. 5. §. 22.
habetur. de hac materia iniqua
in consideratione ad hoc c[on]g. 16.
§. 14. ubi quæritur quid si
moverentur re alteri fœderatorum.
in ipso asperius bellum gerere possit
ad hoc n. comprehendatur
bellum defensivum, rep. non li.
est bellum, generaliter sumatur.
pro offensivo ac defensivo, et
specialiter pro defensivo, h. licet
est bellum defensivum, ne rini-
um coarctetur libertas transi-
it transgressiva ubi cum d[ic]itur
1596. iniqua et iniqua porta.
monarchia ad versus. poloniam.
bellum novissimè, deo Imperator.
privilegiata exatum voluit et quæ
obedienciam recusaret, ejus in
d[ic]itur h[ic]. Civil. §. 16 p. 422.

bus, parcere vetantur, quibus itidem decreto divino additi sunt Amalecitar.

2. Fœdera quoque commerciorum, & quæ his similia ad utilitatem communem aut alterius partis pertinent, inire cum profanis licet per legem. nihil enim reperitur quod obstat. Et exempla habemus fœderum, quæ David & Solomo cum Hiromo Tyriorum rege fecerunt: ac notandum, in sacra historia dici fœdus hoc à Solomone factum juxta sapientiam quam Deus ei dederat.

Dev. VII, 1. 2

Dev. XXV, 17.

2. Sam. V, 2.

1. Reg. V, 12.

3. Lex quidem Mosis specialiter imperat benefacere † popularibus, ἀγαπᾶν τὸ πλησίον: præterea peculiaris victus & morum ratio Judæis præscripta familiarem cum hominibus ceteris consuetudinem vix patiebatur. At hinc non sequitur, aut benefacere extraneis non licuisse, non etiam laudabile id non esse, quod male inde collegit posteriorum magistrorum prava interpretatio: unde illud Juvenalis de Judæis:

L. II. c. XII.

§. 20. n. 3.

† L. I. c. 2. §. 6.

n. 3. + 717. p. 372.

Levit. XIX. 8.

Deut. XXII, 1.

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti.

quo loco exemplum monstrandæ viæ minime molesta neque sumtuosa beneficia indicat, quæ ignotis etiam tribuenda Cicero dicit & Seneca. Eodem pertinet Taciti illud de iisdem: *Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, adversus omnes alios hostile odium.* Sic in novi fœderis historia legimus, sæpe non solitos Judæos convivere συγγενῶν, συνεσθίειν, κολλᾶσθαι, παροτρυνέσθαι alienigenis. Et Apollonius Molo Judæis objiciebat, οὐ μὴ παρεσθῆεντο τῆς ἄλλης παρκατελημμένους δόξαις περὶ Θεῶν, μηδὲ κοινωνεῖν ἡέλων τοῖς καθ' ἑαυτὴν συνθηθεῖσι βίῃς ἔχον παρκατελημμένοις: non admitti ab eis, qui de Deo sentirent alia, nec quicquam ipsis commune esse cum his, qui institutis differrent: Amici Antiochi apud Diodorum Judæos accusant: μόνους ἀπάντων ἔθνων ἀκοινωνήτας εἶναι τὸ πρὸς ἄλλο ἔθνος Ὀπμιζίας καὶ πολεμίας ὑπολαμβάνειν πάντας: solos ex omnibus populis infociabiles esse extraneis, ita ut ceteros pro hostibus ducant. Sequitur de iisdem: μηδὲν ἄλλω ἔθνει τραπέζης κοινωνεῖν τὸ πρὸς ἑαυτὴν, μηδὲ συνοεῖν, cum nulla gente alia mensam habere communem, neque bene eos aliis velle. Mox eis tribuitur μισανθρωπία odium humani generis. Et apud Philostratum Tyanensis de Judæis: οἱ βίον ἀμικτον ἐχόντες, οἷς μήτε κοινὴ πρὸς ἀνθρώπους τραπέζα: vite genus adeo secretum ab humano commercio repererunt, ut ne mensam quidam cum aliis communem habeant. Sicut & passim Judæis apud Josephum objicitur, τὸ ἀμικτον, τὸ ἀσύμφυλον, ἡ ἀλόγις ἀμιξία, infociabilis vivendi ratio.

†††

Non solitos Judæos convivere) Verba Seldeni de hac re sunt lib. 2. de J. & J. secund. discipl. Hebræor. cap. 5. pag. 175. sequentia: Ob ipsam, quæ in sacris literis non semel assertur, de septem populorum consortio commerciisque evitandis rationem (unde & de eis Jus Gentium imperativum seu à Numine præscriptum habetur) aliarum item Gentium, quærum non dissimilis ratio, ex jure Gentium sibi, maxime in solo Judaico, quantum fieri potuit, aliisque Gentibus interveniente seu ab ipsis superinducto consuetudinem,

A a a 2

dinem,

dinent, consortium & commercia aliquot verabant. Quod ut facilius effectum fortiretur, etiam Gentiles omnes pro immundis, seu qui contactu Judæum nunquam non contaminarent, statuere habendos. Cum enim sacras haberent leges, tum de puerperâ, tum de viri feminis, & mulieris sanguinis profluvio laborantis immunditie, quæ contactu personarum contrahebatur, neque leges ex Israëlitis nempe peculiâres, ad Gentiles attinerent, superinductum est sapientum decretum, quò nunquam hujusmodi immunditie seu ejus effectus, quantum ad Judæos, carere Gentiles constitutum est.

4. At, hunc non esse legis sensum, Christus nos docuit exemplo suo, cum à Samaritide femina aquam accipere non recusavit, legis ubique observantis. Sed & olim David apud populos irreligiosos perfugium sibi quaesiverat, nusquam eo nomine reprehensus. Apud Josephum Solomoni templum dedicanti & oranti, ut Deus ibi etiam alienigenarum preces exaudiret, hæc tribuit oratio: *ἡμεῖς δὲ ἀπὸ αἰσθησάμενοι τῷ Φύσιν ἐσμεν, ἔδδ' ἀλλοτρίως πρὸς τὰς δὲ ὁμοφύλους ἔχοντες* non sumus inhumano ingenio neque male affecti erga extraneos.

5. Excipiendi ab hac regula non illi tantum populi, quos suprà diximus,

sed insuper Ammonitæ & Moabitæ, de quibus scriptum est Deut. XXIII, 6. *Non quæres prosperitatem eorum* (ita rectius hoc loco verteris *non quæram pacem eorum*) *nec bonum eorum ullis diebus tuis nunquam.* Quibus verbis fœdera benefica cum illis populis vetantur, non etiam jus belli conceditur: aut certe, quæ Hebræorum quorundam sententia est, vetatur pax ab illis peti, non etiam oblata accipi. Certe jus belli in Ammonitas Hebræis negatur Deuter. II. 19, neque Jephthes arma in eos movit nisi post tentatas aquæ pacis vias, neque David nisi atrocibus injuriis lacescit. De societate bellica quæstio superest.

6. Ante legem, hanc quoque non illicitam fuisse cum profanis gentibus, exemplo apparet * Abrahami impios Sodomitas (a) bello adjuvantis. Nec lege Mosis quicquam generaliter hac in re mutatum legitur. Atque ita videmus fuisse * Asmonæos, legis & peritos & reverentes admodum, ut ex (b) religiosa Sabbathi observatione, permessa sola sui tutela, non alio armorum usu, apparet. Et hi tamen cum Lacedæmonis & Romanis fœdus pepigere, approbantibus sacerdotibus & populo: imo & pro eorum salute sacra publice fecerunt. Quæ vero contra adferuntur, causas habent peculiâres.

Abrahami) Idem cum Escole & Anero fœdus fecit. Sic & David cum Achi & Naaso. Solomon cum Ægyptis. Asa cum Benadado.

Asmonæos legis & peritos & reverentes admodum) Laus eorum est in Thargume Caldaico, in libris Maccabaicis, in epistola ad Hebræos. Horum exemplum secuti Imperatores & Reges Christiani & fœdera aut cum non Christianis, aut cum non sane Christianis fecere. Constantinus cum Gothis & Vandalis, Justinianus cum Langobardis: cum Saracenis, Alanis, Gepidis, Fran-

Ant. IX. 2.

† h. s. n. r.

Jud. XI. 16.

u. Sam. X.

† L. 2. c. 4. §. 2.

(a) L. I. c. IV.

S. I. n. r.

(b) L. I. c. IV.

S. VII. n. r.

S. G. N. S. a) seu ob barbariam
horum populorum, nam in illis tractibus
omni tempore fuit barbaries, quoniam
admodum est indurata est. non
patebat illis populos placare.
Defuisse ad mutandi tempore
in nomina aliam gentem tractu
erat gallica olim adest Sarmata
castra sunt ambar. seu y.
ob inextinguibilem originem eorum.
gaipga ac concubita Lotii cum
filiabus raptae, quo fortasse in
perdes ratio earum barbaris illi
populi perferant in maledictionem
semper ob tam indignum sortum.
y) orum

Francis, Svevis, Vandalis, Theodosius, Honorius, Leo, Heraclius, Pasilius, Isaacius, Angelus, Palæologus: cum Nauris reges Hispaniæ Alfonso Hispanensis, Ramirus, Alfonso Castus, Sanctius Castellæ, Ferdinandus cognomine Sanctus: Petrus Legionis Rex: Alfonso Castellæ rex prudentissimus: cum Tartarus Rudolphus Habsburgensis. Adi Johannem de Carthagera, lib. III. de Jure Belli Romani Pontificis, c. I. Julius II. Pontifex Turcis usus.

7. Nam si quos reges aut populos, extra eos, qui in lege expressi erant, exosos sibi & infortunio damnatos per Prophetas Deus significasset, eorum tutelam suscipere aut cum iis arma sociare haud dubie nefas erat. Huc illud pertinet Prophetæ * ad Josaphatum de rege Israël: *Tu ne im-probo opitulari, & eos diligere, qui DEUM oderunt? At ob hoc ipsum exar-sit in te Dei ira.* Nam infelicem belli exitum Micheas Propheta jam ante prædixerat. Et alterius Prophetæ ad Amasiam: *Ne ito tecum exercitus Israelitarum: nam non adest DEUS Israëlitis, nulli inquam Ephraimitarum.* Hoc vero non evenire ex natura federis, sed ex personæ peculiari quadam qualitate, vel hinc evincitur, quod graviter increpitus est Josaphatus, etiam diris additis, eo nomine, quod commercii causa societatem inisset cum Ochozia rege Israelitarum similem ei, quam David & Salomo inierant cum Hiramo, quos eo nomine partim non reprehensos, partim laudatos diximus. Nam quod additur Ochoziam impie egisse, debet ad totam ejus vitam referri, ob quam Deus ipsi omnibusque ejus conatibus infensus fuerit: quomodo hæc Historia explicatur in libro, cui nomen Constitutiones Clementis VI. cap. XXX. — ***

Ad Josaphatum) Josephus: ἡτιὰρ ὁ παρὰ Ἀχάβου συμμαχίας ἀνθροπων ἀποκρίνηται πονηρῶν: accusabat eum societatis iniuriam cum Achabo homine impio ac scelerato.

Qui Deum oderunt) Gratianus Valenti patruo contra Scytas opem petenti scripsit ὡς ὁ θεὸς τοῖς ἐχθροῖς τοῦ θεοῦ συμμαχεῖν, fas non esse, socialia arma jungere cum eo, qui Dei sit hostis. Zonaras.

8. Notandum & hoc, pejorem fuisse causam eorum, qui à Jacobo orti Deum bene cognitum deseruerant, quam populorum extraneorum. Nam in desertores illos ceteri populares armabantur; * lege quæ exstat Deut. XIII. 13. ***

Legi, quæ exstat Deut. XIII. 13. Adde exemplum Josuæ c. XXII.

9. Est & ubi culpantur fœdera ob animi vitium, unde procedebant: (a) 1. Paral. XVI. 12. ita à Propheta reprehensus Asa, quod ad societatem Syri se contulisset DEO diffusus: quod ostenderat, cum res DEO sacratas ad Syrum mitteret. (a) Sed nempe rex idem culpatus, quod in medicis spem posuisset, non in Deo. Non ergo ex hac historia magis sequitur, per se aut generaliter malum esse, societa-

(a) 1. Paral. XVI. 12. Ambr. ad Rom. c. 3. Auctor. imper. fecit. ad Matth. XVI.

- (b) 2. Sam.
XXIV.
(c) 2. Reg.
XX. 13.
(d) Esa. xxxi. 1.
(e) 1. Reg. 3. 1.
(f) Deu. xlix. 7.

(g) Prov. i. 15.
XIII. 20.
XXII. 24.
XXIV. 1.
Victoria de
Indis relect. l.
n. 15. & 17.
Franc. Artus
de bello n. 192
Cajet. 2. 2. q.
40. art. 1.
Molin. tract.
II. disp. 112.
Matth. V. 45.
Gal. VI. 10.
I. VII. cap. III.

tem contrahere cum talibus, quales erant Syri, quam medicos consulere. Multa enim non illicita vitiat animus, ut (b) census in Davide, (c) thesaurorum ostensionem in Ezechia. Sic (d) alibi fiducia in Aegypto posita reprehenditur, cum tamen Solomoni (e) cum Aegypto affinitatem contrahere licuerit. 10. Quibus & hoc addendum est, (f) Hebræos sub statu legis veteris difertas habuisse promissiones victoriæ, si legem observarent, quo minus recurrendum habebant ad humana auxilia. Exstant quidem & apud Solomone (g) sententiæ non pauca de vitandis consortiis impiorum. Sed hac prudentiæ monita sunt, non legis præcepta: & illa ipsa monita, ut moralia plerique, plurimas habent exceptiones.

X. 1. Lex autem Evangelii nihil hac in parte mutavit: imo magis etiam, favet fœderibus, quibus hi, qui à religione alieni sunt, in causa iusta sublevantur, quia beneficentiam in quosvis homines, data occasione, non liberam modo reliquit & laudabilem, sed & sub præcepto posuit. Nam Dei exemplo, qui solem oriri facit bonis & malis, & pluvia utrosque humectat, jubemur nullum hominum genus à beneficiis nostris excludere. Pene Tertulianus: *Quamdiu intra Israelum erat sacramentum, merito in solos fratres misericordiam mandabat. At ubi Christo dedit gentes hereditatem & possessionem terminos terræ, & cepit expungi, quod dictum est Osee: Non populus meus populus meus, & non misericordiam consecuta misericordiam consecuta. Natio scilicet, exinde Christus in omnes legem fraternæ benignitatis extendit, neminem excludens in miseratione sicut in vocatione.*

†††

Magis etiam favet fœderibus) Quæritur hic: an Princeps Christianus cum Principe infideli fœdus inire possit defensivum adversus æque infideles, prouti fecit Sebastianus Lusitanæ Rex cum Mauritaniæ Rege, inauspicatum bellum contra Regem Fessæ movente. Simile meditabatur Rudolphus Imperator cum Rege Persarum? Hanc questionem examinat & affirmativè, & negativè, Herm. Gœh. usf. part. 3. Peric. Academ. 2. q. 11. p. 450. & seqq. tandemque ita concludit p. 452. Dicimus tamen, ex præmissis politico-theologicis exemplis cuius apparere, cum manifestè impiis dubia & periculosa fœdera esse, & sæpe nocere, quare admonendos esse Rerum publicarum Principes, ne in ejusmodi contrahendis nimis faciles sint, & ut ab iis, si in ea casu aliquo fortè inciderint, oportune recedant. Nos, si jura gentium absolute spectamus, & ea, quæ aliquando per accidens incidere possunt, incommoda segregamus, ejusmodi fœdera salva conscientia iniri posse arbitramur cum Nicol. Myler. in not. ad Rumelin. Comment. ad A. B. Carol. IV. p. 2. D. 4. th. 35. Gravior res est, quando cogitatur: an Principi Christiano fas sit, profui suorumque defensione cum Principe infideli, contra Principem, & quidem Christianum, fœdera inire, & si ab eodem Principe Christiano armis prematur, auxilium petere? Myler. l. c. itidem in utramque partem multos Autores citat, rem tamen indecisam relinquunt. Nos & hic fœdus licitum statuimus cum Diar. Tom. IX. Tr. 13. pag. 471. Resolut. 1. 2. seqq. Dn. Frisch. in Dissert. inaug. concl. 5. §. 8. (qui tamen opinionem substat: aliud autem pronunciamus, si offensivè ad vindicandam injuriam illatam agere velit, quippe quod fœdus, licet causâ iustissima subsit, quilibet cordatus Christianus abhorreret debet. Hoc

§. 10. R. 3. a. 24. aa. Evangelicus Jac.
va conscientia possit interesse inter
Catholicorum & dei i qui vel miles
vel processionem Catholicorum spectans
si occasionem non committat speciem
in committentium prae se ferat. &
non licet spectare processionem Cathol.
se praesentem committat consagium effarar ipsum

Hoc loco examinandum insuper esset fœdus Francisci I. Galliarum Regis cum Imperatore Turcico contra Carolum V. Imperatorem initum, (quod adeo agrè tulit Carolus, ut Legatos Gallorum Fregosium & Rinconem ad Turcam missos & per Italiam contententes captos, tanquam hostes, trucidari iusserit, *Beſold. Class. 2. Diss. 8. th. 13. add. not. Gros. 1. 2. c. 18. §. 5. n. 1.*) an defensivum saltem, an verò offensivum insimul fuerit? Veruntamen, quoniam tam in priori, quam in nostro seculo gravissimos politicorum se in hoc themate exercitasse, & pro affectuum varietate, modò Francisco, modò Carolo causæ iustitiam attribuisse novimus, idcirco supersedere prolixiori discursu volumus. Notabilia interim sunt de Francisco, quæ profert *Georg. Schonborn. 4. Polit. 36. p. m. 484. & seqq.* Franciscus, inquit ille, Galliarum Rex sic potens, ut cum potentissimo orbis dimicaret de orbe, & una veraque cura sic complexus universos suos, ut lis fuerit in Galliâ, debeatne illi plus Mars an Minerva: Nobilitas an Plebs: Miles an Mercator: Tantus heros videretur summæ felicitatis apicem attingisse, nisi moriens exclamasset: perii, heu perii, quod volui esse fœderatus ei, qui hostis est Christiani nominis! *Sleid. 1. 15.* Cardinali Guisio suggerenti consolationem ex sacris literis, omnis, inquit, misericordia mihi clausa est; quæ, ut æmuli mei vel gloriam infuscarem, vel vindicarem injuriam, fœdus pepigi cum Turcâ, & Christianorum capita tanquam armenta ad Mahometanam servitutem vivus vidensque passus sum abigi. Non puto has voces esse desperantis, sed extremè potius dolentis. Sanè præter bellum, quod florentissimam Galliam exercuit, aliis etiam modis ad poenam tractus est Franciscus. Posteritatem illius videmus extinctam: Heinricus filius in publico spectaculo factus est orbi spectaculum: Nepotes, dolor, bellum, venenum, cultellus, ita brevi absumpsit omnes, ut una eademque ætas Valesiam gentem viderit & summam, & propter fœdus Turcicum nullam. &c. Hactenus *Schonborn. Vid. Hesselthal. Aobl. Polit. Class. 5. q. 9.* Ceterum alia fœdera, quæ cum infidelibus non ad mutua auxilia, sed de non offendendo, de finibus tuendis, de pace colenda, de commerciis eorumque libertate contrahuntur, jure subsistere possunt, *Vid. Reinking. de Regim. Secul. & Ecclesiast. 1. 2. class. 3. c. 3. n. 63. & seqq.*

2. Quæ accipi oportet salva gradus differentia, ut in omnes simus beneficii, præcipue tamen in religionis consortes. In Clementis constitutionibus legitur: *πᾶσιν ἐν δίκαιον διδόναι ἐξ οἰκείων πόνων. πεποιημένων ἢ τὰς ἀγίας.* Omnibus largiendum de nostra opera: sed ita ut sanctorum potior habeatur ratio. Perfecta liberalitas, inquit Ambrosius, fide, causa, loco, tempore commendatur, ut primum opereris circa domesticos fidei. Simile est illud Aristotelis: *ἂν γὰρ ἐμολὼς πεποιηται σκωπῶν καὶ ὀφειλὴν πεποιηται.* Neq, enim par est æqualem curam subiri pro externis & pro amicis.

Of. I. c. 3.

Nic. IV.

3. Convictus etiam familiaris cum hominibus, qui alieni sunt à religione, non prohibetur: ac ne cum illis quidem, quorum peior causa est, & qui à disciplina Christiana regula deficiunt, omne interdicitur commercium, sed familiaria extra necessitatem, non etiam quod emendandis ipsis spem præbet. Illud vero, quod apud Paulum est, *Ne iugum ducite cum alienis a fide: quod enim consortium est iustitiæ cum iniquitate, aut quæ commixtio est lucis cum tenebris, aut quæ concordia est Christo cum Satana, aut quæ pars credenti cum non credente?* ad eos pertinet, qui in idolis convivabantur, atque ita aut idololatriam committebant, aut certe committentium speciem præbebant. Offendunt sequentia: *Quæ consensio templo Dei cum idolis? similia illis, quæ in priore*

II. Theſſ. I. 15.

I. Cor. VI. 14.

I. Cor. X. 21.

ad

manu

ad Corinthios eosdem: *Non potestis fieri participes mense Domini & mense demoniorum.*

4. Neque ab eo, quod subeunda sponte non sunt profanorum imperia, nec conjugia cum eis contrahenda, recte procedet argumentum. Nam in utroque hoc casu apparet majus periculum, aut certe plus difficultatis injici vera religionis usus, adde quod magis perpetua sunt ista vincula: & in matrimonio liberior electio, cum tædera ex temporum & locorum occasione sumenda sint. Sicut autem benefacere profanis malum non est, ita nec opem eorum implorare, sicut Cæsaris & Tribuni auxilium Paulus invocavit.

Sylv. verb. bel.
Ium. I. n. 9.
cocl. 3. Pan. in
c. quod super
de voto.

Pic. p. 24.

XI. 1. Nulla ergo hic intrinseca aut universalis est pravitas, sed * ex circumstantiis æstimanda. Cavendum enim, ne nimia commixtio contagium adferat infirmis; quam ad rem utile erit sedes distingvi, sicut Israelitæ seorsim ab Aegyptiis habitaverunt. Neque enim ratione caret illud Alexandridæ:

ὅτι ἂν διωκόμενοι συμμαχεῖν ὑμῖν ἐχόντες
καὶ οἱ τε πόποι καὶ ὁμογενῆς καὶ οἱ νόμοι
ἡμῶν. ἀπὸ ἀλλήλων ἡ διέχουσι πολὺ.

Ego esse vestrum non queam commilito,
Quando nec leges, nec mores consentiunt.

Sed multis inter se intervallis discrepant.

L. I. c. 2. Sylv.
in verbo bel-
lum, p. I. n. 9, 3.
† L. I. c. 2. §. 9.
n. 3.
Libro I.

Qvo pertinent & ea, quæ alibi attulimus, de religione Judæorum & Christianorum in commilitio cum paganis.

Ex circumstantiis æstimanda) Vide orationem Phartaxe ad Lazos apud Agathiam III. Saxo libro IX. in verbis Ludovici regis Francorum ad Huraldum: Nullam posse animarum intervenire concordiam, dissona sacra complexu, quamobrem petito rem opus primum religionis contubernio opus habere, neque magnarum operum consortes existere posse, quos superna venerationis formula disparasset.

2. Sed & si ex societate tali profana opes magnum sunt habitura incrementum, abstinendum erit extra summam necessitatem: In qua locum habet, quod in simili re dixit Thucydides: ἀνεπίδοτον ἢ ὅσοι αἰσῶν καὶ ἡμεῖς ὑποῖν Ἀθηναίων ὁπλῆς ἐλθέμεθα, μὴ ἔλθιναι μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρους παραλαβόντας Ἀθῶσθῆναι. His qui insidiis impetuntur, ut nos ab Atheniensibus, invidia fieri non debet, si salutem quaerunt non Græcorum modo, sed & Barbarorum auxiliis. Non enim jus quodvis sufficit ad id committendum, quod religioni, si non directe, indirecte tamen nociturum putetur. Quærendum enim primo loco est regnum cœleste, id est Evangelii propagatio.

Matth. VI. 33.

3. OPTANDUM esset, ut multi hodie Principes ac populi in animum admitterent liberam & piam vocem Fulconis Archiepiscopi quondam Remensis, Carolum Simplicem sic admonentis: Quis non expauescat vos * inimicorum Dei amicitiam velle, ac in cladem & ruinam nominis Christiani pagana arma & fœdera

Fred. I. IV. historia Remensis c. 6.

S. ti. n. 1. a) fœdera cum heterodoxis
sua diversa religionis socii non sunt.
licita sed illicita in suis religio-
nem a diversitas ratione sua sit
non amicitiam patitur quia dicit.
sistam moram et negotiorum alia.
hic in specie de fœderibus
et pacificationibus Evangelicorum
cum Evangelicis ubi iterum ne-
gari non potest ea licita esse.
sed tuta non sunt. pontificii a
patiarum præsentem remanet sta-
tum in et præfati necessitate
eiusque potestatem prædeat 2) papa
rationem antecessorum suorum bullas
consecrationis revocavit. 3) pactus.
halicomon. sicut alia pontificii.
cum præfata semper præfata.
re sunt ultra inmoda Ecclesia
remaneat hœc ergo in fœderibus
semper habet reliqua episcopi.
S. ti. n. 2. b) applicandum ad
fœdera galorum cum turcis.

S. ti. n. 2. c) et eos ininde de
legales bonum fœderum perdat
fœdera dea a gallo turcia reli-
gioni Christiana in huiusmodi summa
fuerunt nota.

S. ti. n. 3. d) applicandum ad tur-
ce arma et expellere a gallicis
regi turcis subministrata Conf.
deana de fœderibus prout:

part. Chrepatorum lxx. 9. refectione
tractata. 16 ubi refectione duxam
esse ferbis, quod quinq. ages galei
et valesiorum famelicis deest galeis
hactenus tota valesiorum fignis.
refectione et pauciores refectione cu
fueris fignis in parvum in Chre.
hactenus

fœdera suscipere detestanda? Nihil enim distat utrum quis se paganis societ, an ab-
negato Deo idola colat. Exstat apud Arrianum dictum Alexandri: ἀδικῶν με-
γάλα ἴσος ἑαυτοῦ ὁμοῦ ἔσται τῇ ἑλλάδι, ὡς αὐτὸς βαρβάρους, ὡς αὐτὸς δόγμα-
ται πᾶσι τῇ ἑλλάδι: graviter eos delinquere qui adversum Græcos Barbaris milita-
rent, contra Græcorum jura.

Inimicorum Dei amicitiam velle) Exemplum in Mancafa apud Nicetam
rebus Ilaaci Angeli lib. II. prædicatur pietas Emanuelis Ducis Sabaudia, qui
Cyprum ope Turcæ recuperare cum posset noluit.

XII. Illud hic addam, cum omnes Christi unius corporis membra sint, I. Cor. XII,
quæ jubentur alia aliorum dolores ac mala perferre, sicut id ad singulos 18. 26.
pertinet, ita & ad populos quæ populi sunt, & ad reges quæ reges pertinere. 20. 1. 2. c.
Neque enim pro se quisque tantum, sed & pro mandata sibi potestate servire 25. 5. 8. x.
Christo debet. Hoc autem præstare reges & populi non possunt grassante ar-
mis hoste impio, * nisi alii aliis auxilio sint: quod commode fieri nequit, nisi
fœdus eo homine ineatur: quod fœdus jam olim initum fuit, & princeps ejus
creatus consensu communi Romanus Imperator. Debent ergo Christiani
omnes ad causam hanc communem, pro virium modo, viros ac pecunias
conferre: quod quo minus faciant, non video, quomodo possint excusari,
nisi qui bello inevitabili, aut non dissimili malo domi distinentur.

Nisi alii aliis auxilio sint) Ad hanc rem vide Marianam libro XXX. Paru-
tam libro IV. Bizaram VII. & XII.

XIII. 1. Solet sæpe & illa incidere quæstio, si plures bellum gerant, utri
potius opem ferre debeat, qui utrique est fœderatus. Hic primum sciendum
est, quod & supra (a) diximus, ad injusta bella nullam esse obligationem. (a) L. I. c. III.
(b) Quare * qui fœderatorum justam habet belli causam præferendus, si cum §. 23. n. 2. L. II.
extraneo res sit, etiam si cum alio fœderato. Sic oratione de Megalopoli o- c. XXII. §. 2.
stendit Demosthenes, Messeniis fociis contra Lacedæmonios item socios n. l. c. XXV.
opem ferri ab Atheniensibus debere, si ab his incipiat injuria. Sed id ita, §. 4.
verum; nisi convenerit hoc quoque, ne adversus eum auxilia (c) mittere li- (b) h. l. 2.
ceat. In pactione Hannibalis cum Macedonibus erat: Hostium hostes eri- c. XXII.
mus, exceptis regibus, civitatibus, & portibus quibuscum fœdus nobis & amici- Polyb. l. VI.
tia est. (c) h. c. 15. §.
6. & 7.

Qui fœderatorum justam habet belli causam præferendus) In fidelitate Feu-
dali dicitur: Et si scivero velle te aliquem juste offendere, & inde generaliter vel spe-
cialiter suero requisitus, meum sicut poterit præstabo auxilium.

2. Quod si fœderati inter se committantur causis utringue (d) injustis, quod accidere potest, utraqve parte abstinendum erit. Sic in Leuctrica Aristi-
dis

Bbb

dis

dis quinta dicitur, *ei μὲν ἐπὶ ἄλλους ἐκάλειν, ῥαδίως αὖ. ἐπὶ ἀλλήλους δὲ καλόντων, οὐκ ἐθέλειν παρεῖναι*: *sequidem in alios auxilium poscerent, facile esse negotium: sin sociorum alter in alterum, nolle se misceri.*

(e) lib. I. c. 23.
S. 3. & 13.

Lib. IX.

3. Qvod si fœderati in alios bellent iusta (e) quisque de causa, si utrique auxilia mitti possunt, puta in milite aut pecunia, mittenda erunt, ut sit circa creditores personales. At si ipsius, qui promisit, praesentia requiruntur, quæ individua est, ratio postulat, * ut praferatur, cum quo antiquius est fœdus; qvod Acarnanes Spartanis dicunt apud Polybium: eodemque pertinet Consulis Romani responsum Campanis datum: *amicitias ita institui par est, * ne qua vetustior amicitia ac societas violeatur.*

Ut praferatur cum quo antiquius est fœdus) Vide de Feudis lib. IV. c. 31.

Ne qua vetustior amicitia ac societas violeatur) *ἡ δὲ φίλοι καὶ ἐχθροὶ συμμαχεῖν, ὅτι φίλων ἀμίκτις ἀντιπαραστέλλεται, ὅτι ἐχθρῶν ἀμίκτις ἀντιπαραστέλλεται.*

Sylvest. in
verb. bellum.
p. I. n. 7.

4. Sed addenda exceptio, nisi fœdus posterius ultra promissionem aliquid habet, * qvod quasi dominii translationem in se contineat, puta, subjectionis aliquid. * Nam & sic in venditione dicimus priorem praferri, nisi posterior dominium transfulerit. Sic Nepefinis apud Livium deditionis, quam societatis fides sanctior. Distingunt hæc alii subtilius; sed quæ dixi, ut sim- pliciora, ita veriora arbitror.

dec. conf. 467.

Qvod quasi dominii translationem in se contineat) Vide Radevicum II. 7. *Nam & sic in venditione*) Editio Theodoricus c. 138.

dec. conf. 265.

XIV. Finito tempore fœdus tacite renovatum intelligi non debet, nisi ex actibus, qui nullam aliam interpretationem recipiunt, non enim facile praefumitur nova obligatio.

Cep. 451. 455.
461.

† Libr. I.

XV. Si pars una fœdus violaverit, poterit altera à fœdere discedere: nam capita fœderis singula conditionis vim habent. Exemplo sit illud apud Thucydidem: *λύσει τὰς σπονδὰς ἕχ' οἱ δι' ἐφημέρας ἄλλοις προσόντες, ἀλλ' οἱ μὴ βοηθῆντες οἷς ἀν' ἐνωμοσύνοισι.* Soluti fœderis culpam sustinent, non qui deserti ad alios se conferunt, sed qui quam iurati promiserant opem re non praestant. Alibi apud eundem: *ὁ, πὶ δὲ, ἀν' ἐπὶ τῶν πρὸς βασιλεῶσιν ἐκπαγεῖν καὶ οὐκ ἔτι, τότε λελυθὲς τὰς σπονδὰς.* Si vel tantillum ex dictis pars alterutra transgrediretur, rupta fore pacta. Sed hoc ita verum est, ni aliter convenierit: qvod fieri interdum solet, ne ob quasvis offensas à fœdere discedere liceat.

†††

Ne ob quasvis offensas) Vid. Instr. Pac. Cas. Suec. Osnabr. 1648. art. 17. §. 5. seq. Cas. Gall. §. 115. seqq.

XVI. 1. Sponsionum tot esse materiae possunt, quot fœderum. Distant enim

§. 16. n. i. a). nihil n. promissu
res et promissiones aliquid in
mandatis dedit.

§. 16. n. 3. b). Inqui nihil non
poterat obsequi erat a. rei.
metramenta, nemo et aliquid promissum
nisi vultis superiorem idem velle.

enim hæc personarum facientium potestate. Sed duo sunt, quæ de spon-
sionibus quæri solent: primum, si improbetur à rege aut civitate sponso, in
quid teneantur sponsores, an ad id, quod interest, an ad restituendam rem
in eum statum, in quo erat ante sponsonem, an ad corpus dedendum.
Prima sententia videtur juri civili Romano congruere: secunda æquita-
ti, quam in Caudina controversia (a) tribuni plebis L. Livius & Q. Me-
lius urgebant: tertia usu probata est, ut exemplis sponsonum duarum,
nobilium Caudinæ & Numantinæ † apparuit. Sed illud ante omnia tene-
dum, eum, qui summum imperium habet, nullam in partem obligari.
Bene enim Romanis Posthumius: *Hostis nihil spondidistis: civem nemi-*
nem pro vobis spondere iussistis. nihil ergo vobis nec nobiscum est, quibus nihil
mandastis; nec cum Samnitibus, cum quibus nihil egistis. Bene idem: *neg. 7.*
Injussu populi nego quicquam sanciri posse, quod populum teneat: & hoc non
minus rectè: si quid est, in quod obligari populus possit, in omnia potest.

†††

Juri Civili Romano congruere) add. Lud. & Gell. D. 12. th. 5. lit. d. Dn. Strauch.
D. 14. th. 15.

2. Ergo nec ad id, quod interest, nec ad restitutionem populus teneba-
tur: cum quo, si negotium sibi esse voluissent Samnites, retinere exerci-
tum apud Furculas Caudinas debuerant, & Romam legatos mittere, qui
cum Senatu ac populo de pace ac fœdere agerent, ut quanti ipsi esset exer-
citus incolumitas, id ipsi æstimarent. Tum demum, si pacis statum non
esset, potuissent dicere, quod & ab ipsis & à Numantinis dictum ait Vellejus,
publicæ violationem fidei non debere unius sui sanguine.

Lib. II. c. I. §. 5.

2. Majori specie dici potest, milites omnes fuisse obligatos. Et certe,
æquum id esset, si ipsorum jussu ac nomine contractum foret à sponsori-
bus, ut in pacto, quo Hannibal fecit cum Macedonibus, factum vide-
mus. Quod si * fide sponsores & * sexcentorum, quos imperarunt, obse-
dum fuerunt contenti Samnites, habent quod sibi imputent. Rursum,
si sponsores præ se tulerunt potestatem publico nomine contrahendi, ex
damno per dolum dato ad restitutionem tenebantur. Si id non apparet, tene-
bantur ad id, quod intererat ex vi negotii ratum haberi. Et hoc casu non
corpora tantum, sed & bona sponsores fuissent obligata Samnitibus, nisi
pœnam vice ejus, quod interest, expressissent. Nam de obsidibus con-
venerat, ut capite luerent, si pacto non staretur. De sponsores an eadem
dicta sit pœna, in obscuro est. Pœnæ autem stipulatio, tali modo facta, effi-
cit, ut si factum præstari nequeat, nihil aliud sit in obligatione: succedit enim
certum loco incerti, quod interest. Erat autem communis istorum tempo-
rum sententia, etiam vitam † valide posse obligari.

† L. III. c. XI.

Bbb 2

Miles §. 12. II. 1.

Milites omnes fuisse obligatos) Sic Numantini, si sponsio non probaretur, exercitum sibi dedendum censebant, ea sponsione liberatum.

Fide sponsorum) Ii erant Consules duo, Quæstores duo, Præfecti IV. Tribuni XII, narrante Appiano. Hi omnes dediti ex Caudino sponsu: ex Numantino Consul solus, ceteris parcitum ob Tiberium Gracchum, ut in Gracchorum vita narrat Plutarchus.

Sexcentorum quos imperarent obsidium) Pontius filius apud Appianum: τὸν τε ἰπατέων ἀπὸ τῆς ἀνδραγαθίας, ὅπως τὸν ὁ σωτηρίας, ἐως ἄπας ὁ δὴν ἀνδραγαθίας, equitum potissimos deligam, qui obsides sint, donec populus pactu firmet. Satis esse obsides tenentis arbitrio relinqui censuere Lusitani in re simili. Mariana XXI. 12 qui debitos accipiunt, poenam remittere censuerunt. Polybius excerpto CXXII.

Scriptor de
vir. ill. cap. 43.
Plut. Fabio
maximo. Livi-
us lib. III. c. 39.
L. III. c. III. §.
§. X. L. II. c.
XXI. §. IV. n. 2.

4. Apud nos autem, qui aliter sentimus, existimo, tali sponsione bona primum ad id, quod interest, & si ea non sufficiant, corpus ad servitutem obligari. * Fabius olim Maximus, cum pactum quoddam ejus cum hostibus factum Senatus improbasset, fundum suum ducentis millibus vendidit, & fidei satisfecit. Samnites vero * Brutulum Papirium induciarum ruptorem simul cum bonis suis dedendum recte censuerunt.

Fabius olim maximus) Diodorus Siculus in excerptis Peirefsianis, Valerius Maximus IV, c. IIX.

Brutulum Papirium) Dion excerpto legationum V.

XVII. 1. Altera quæstio est, an sponsio obliget summam potestatem ex notitia & silentio. † Hic distingvendum primum, an pure facta sit sponsio, an sub conditione, si rata haberetur à summa potestate. Nam hæc conditio non impleta (debent autem conditiones discrete impleri) nullam facit spon-
sionem. Quod recte convenit in sponsionem Luctatii cum Pœnis: accedebat, quod ea se populus, quia suo injussu facta erat, teneri negaverat: itaque publico consilio aliud de integra fœdus factum erat.

Liv. I. XXI.
Polyb. lib. III.

2. Videndum deinde, an præter silentium res aliqua accesserit. nam sine re aut facto aliquo silentium non satis probabilem voluntatis conjecturam suppeditat, ut ex his, quæ de dominii derelictione † supra diximus intelligi potest. Sed si actus aliqui accesserint, quoniam ad aliam causam probabiliter referri nequeant, tum recte intelligitur actus ratus esse habitus: quomodo probatum id, quod cum Gaditanis convenerat; notat Cicero pro Balbo.

Polyb. & Liv.
dictis locis.

3. Silentium adversus Carthaginenses urgebant Romani de pactione cum Asdrubale facta. Sed cum illa pactio verbis concepta esset negantibus, ne Pœni amnem Iberum transirent, vix erat, ut silentium solum ad indu-
cen-

Conspectus
11

cendam rati habitionem facti alieni valeret, quippe eum factum proprium nullum secutum esset, nisi aliquando Pœnus, Iberum transire volens, prohibitus à Romanis esset, eorumq; dicto Pœni paruisset. talis enim actus vim habet actus positivi, nec manet intra fines nude abnutivos. Qvod si Luctatii pactio plures habuisset partes, & ceteras partes à jure communi abeuntes observatas à Romanis semper apparet, jam satis firma esset conjectura probata pactionis.

4. Restabat hîc dicere aliquid de pactionibus, quas duces & milites non de eo, quod summi est imperii, sed de re privata sua aut sibi permissa faciunt: sed de his agendi oportunior erit locus, ubi ad ea, quæ in bello accidunt, perventum erit.

L. III. c. XXII.

CAPUT XVI. De interpretatione.

De interpretatione. *Interpretatio. De interpretatione. Intermentibus. 12. fol. 92. 15. c. 12.*

I. Quomodo promissa obligent exterius. II. Verba, si alia conjectura absint, intelligenda ex proprietate populari: III. Verba artis ex arte. IV. Conjecturis usum esse ex ambiguitate vocum ex specie repugnantia, aut quia se ingerunt. V. Ut ex materia: VI. Ex effectu: (loco: VII. Ex conjunctis, origine, aut etiam VIII. Quo pertinet conjectura ex ratione movente, quæ quando & quomodo locum habeat. IX. Distinctio significationum in laxas & strictas. X. Distinctio promissorum in favorabilia, odiosa, mixta, & media. XI. Rejuncta circa actus populorum aut Regum differentia contractuum bone fidei aut stricti juris. XII. Ex dictis distinctionibus significationum & promissorum regulæ formantur circa interpretationes. XIII. An sociorum nomine futuri veniant, & quatenus: ubi de fœdere Romanorum cum Asdrubale, & similibus controversiis.	XIV. Quomodo interpretandum, Ne aliter populus alterius injussu bellum gerat. XV. De illis verbis, Liberam fore Carthaginem. XVI. Quæ pacta personalia habenda, quæ realia, distinctionibus explicatur. XVII. Pœdus cum rege initum extendi ad Regem regno pulsam: XVIII. Non ad regnum invasorem. XIX. Promissum ei qui primus hoc fecerit, si plures simul fecerint, cui debeatur. XX. Conjectura se ultro offerens: aut extendit, & quando id fiat: XXI. Ubi & de mandato per aliud implendo: XXII. Aut restringit: idq; vel ex defectu originario voluntatis, qui colligitur ex absurdo. XXIII. Ex cessatione rationis unica. XXIV. Ex materia defectu; XXV. (Observatio circa conjecturas proxime dictas:) XXVI. Vel ex casus emergentis repugnantia cum voluntate: qui sumitur ex illicito; XXVII. Ex onere nimium gravi, habita ratione actus;

Bbb 3

XXIX. Ex

per pch.